

Introductie

Tijdens de procedurevergadering van 20 mei 2021 heeft u besloten ons namens de vaste commissie Europese Zaken aan te stellen als rapporteurs op het dossier Conferentie over de Toekomst van Europa en op 10 juni 2021 heeft u het mandaat voor ons rapporteurschap vastgesteld. De Conferentie, die op 9 mei 2021 van start ging, heeft een jaar lang intensief gewerkt aan thema's die ingebracht zijn door burgers en is op 9 mei 2022 met aanbevelingen gekomen aan de Europese instellingen. De Conferentie over de Toekomst van Europa is daarmee tot een einde gekomen.

Wij brengen als volgt verslag uit over de activiteiten die wij tijdens het rapporteurschap hebben ondernomen en geven u aanbevelingen over het vervolg.

Aanbevelingen rapporteurs

Nu de Conferentie over de Toekomst van Europa (voorlopig) tot een einde is gekomen stellen wij voor het rapporteurschap te beëindigen. Hoewel er verschillende suggesties gedaan zijn over het vervolg van de Conferentie is er - behalve de in het najaar door de Europese Commissie te organiseren feedbackconferentie met burgers en alle andere deelnemers van de Conferentie - nu geen zicht op andere concrete acties voor een vervolg.

Wel zouden wij de volgende aanbevelingen willen meegeven aan de commissie Europese Zaken:

Aanbeveling 1: Gesprek met Eurocommissaris Suica

U wordt geadviseerd na de presentatie van de Europese Staat van de Unie door Commissievoorzitter Von der Leyen de portefeuillehoudende Eurocommissaris, mevrouw Suica, in het najaar uit te nodigen voor een gesprek over de follow-up van de Conferentie en de manier waarop uitvoering zal worden gegeven aan de aanbevelingen van de Conferentie.

Aanbeveling 2: Stafnotitie verzoeken over de follow-up van de Conferentie

U wordt geadviseerd aan de staf te verzoeken in het eerste kwartaal van 2023 een update te geven over de vervolgacties die genomen worden door de EU-instellingen.

Doel van het rapporteurschap

De Conferentie over de Toekomst van Europa heeft gedurende een jaar allerlei activiteiten ondernomen om de stem van de burger door te laten klinken bij de EU-instellingen. Hiertoe is onder andere een meertalig digitaal platform opgezet en zijn burgerpanels ingericht die op verschillende thema's besprekingen hebben gevoerd en hun conclusies hebben gedeeld met de plenaire vergadering die zeven keer bijeen is komen (zie hieronder). Het doel van het rapporteurschap was drieledig:

- alle activiteiten goed te volgen, relevante informatie terug te koppelen aan de Kamer en activiteiten ontplooiën om de Kamer goed geïnformeerd te houden;
- zichtbaarheid van deze Conferentie te vergroten en burgers uit te nodigen hun mening over de EU te delen;
- zorgdragen voor een optimale behandeling van dit onderwerp in de Kamer, door goede afstemming met andere betreffende vakcommissies in de Kamer.

Hieronder zullen wij weergeven op welke wijze wij uitwerking hebben gegeven aan deze doelen.

Deelname aan plenaire vergaderingen Conferentie Toekomst Europa

De Conferentie besloeg zeven plenaire vergaderingen in de periode juni 2021 t/m april 2022¹. Er werd gewerkt met burgerpanels, een meertalig digitaal platform, 9 thematische werkgroepen en componentbijeenkomsten ter voorbereiding van de plenaire vergaderingen². Soms werden daarnaast nog ad-hoc bijeenkomsten georganiseerd (zoals een ‘108+108’ bijeenkomst met de 108 delegatieleden van nationale parlementen en de 108 delegatieleden van het EP).

Plenaire vergaderingen

Voor de plenaire vergadering werd gewerkt met vaste delegaties. Deze bestaan uit 108 leden vanuit het Europees Parlement, 108 leden vanuit nationale parlementen, 54 leden vanuit de Raad en 3 leden vanuit de Europese Commissie. Daarnaast namen burgers deel die ook deel hadden genomen aan de Europese burgerpanels en nationale burgerpanels, evenals jeugdvertegenwoordigers. Daarbij bestond 25% van alle deelnemende burgers uit mensen jonger dan 25 jaar. Verder namen enkele vertegenwoordigers van het Comité van de Regio's, het Economisch en Sociaal Comité en de sociale partners deel, evenals lokale autoriteiten en het maatschappelijk middenveld.

Vanuit de Tweede Kamer namen twee Leden deel aan de plenaire vergaderingen en voorbereidende vergaderingen, de rapporteurs Kamminga (VVD) en Sjoerdsma (D66). Deze Leden hebben de inbreng vormgegeven conform het mandaat dat zij meekregen en hebben de commissie regelmatig geïnformeerd over de stand van zaken. Ook de Eerste Kamer vaardigde twee leden af, mevrouw Oomen-Ruijten (CDA) en de heer Van Apeldoorn (SP). Er werd nauw samengewerkt tussen de leden van de Tweede en Eerste Kamer en er zijn regelmatig delegatie-overleggen gevoerd.

Na een trage opstartfase van de plenaire vergadering, waarbij overeenstemming moest worden gezocht over het reglement van orde en de juiste werkwijze om in het bijzonder burgers een centrale rol te geven, werd vanaf maart meer toegewerkt naar concrete aanbevelingen. Gedurende de eerste plenaire vergaderingen kregen enkele vertegenwoordigers van nationale burgerpanels, waaronder die van Nederland, de mogelijkheid de aanbevelingen uit de nationale burgerpanels te presenteren³. Tijdens de plenaire debatten werd gebruik gemaakt van het blauwe kaart systeem, waarbij interrupties gepleegd konden worden en vragen gesteld konden worden aan sprekers. Verschillende burgers maakten actief gebruik van dit recht. Tijdens de laatste plenaire sessie, eind april 2022, zijn 49 concrete voorstellen opgesteld op basis van consensus en aangeboden aan het Dagelijks Bestuur (*Executive Board*) van de Conferentie. Het Dagelijks Bestuur heeft kennisgenomen van de aanbevelingen en deze op 9 mei aangeboden aan de voorzitters van de drie EU-instellingen, Commissievoorzitter Von der Leyen, voorzitter van het Europees Parlement Metsola en president Macron als toenmalig voorzitter van de Raad (ten tijde van het Frans voorzitterschap van de EU).

Werkgroepen

¹ Voor de verslagen van de plenaire vergaderingen, zie Kamerstuk 35 508, nrs. 1, 2 en 3

² Voor een zeer uitgebreid verslag van de Conferentie, zie <https://futureu.europa.eu/?locale=nl>

³ De presentatie van de Nederlandse burgerpanels, georganiseerd door de het ministerie van Buitenlandse Zaken en samengebundeld in Kijk op Europa, werd gedaan door de jongerenvertegenwoordigers, Leverne Nijman en Leah Corsmit, zie ook <https://www.kijkopeuropa.nl/over-kijk-op-europa>

De negen voorbereidende werkgroepen omvatten de thema's Klimaatverandering en het milieu; Gezondheid; Een sterkere economie, sociale rechtvaardigheid en banen; EU in de wereld; Waarden en rechten, rechtsstaat, veiligheid; Digitale transformatie; Europese democratie; Migratie; en Onderwijs, cultuur, jeugd en sport. Tijdens de werkgroepen vonden levendige gesprekken plaats tussen burgers, vertegenwoordigers uit het Europees Parlement, de nationale parlementen, de Raad en het maatschappelijk middenveld. Na afloop van de werkgroepen werd door de voorzitter van de werkgroep en de woordvoerder namens de burgers teruggekoppeld aan de plenaire vergadering. De vertegenwoordigers van de Tweede Kamer namen deel aan de werkgroepen EU in de wereld en Waarden en rechten, rechtsstaat, veiligheid. De vertegenwoordigers uit de Eerste Kamer namen deel aan de werkgroepen Europese democratie en Gezondheid.

In de werkgroep EU in de wereld heeft het lid Kamminga zich sterk ingezet voor het verbeteren van de tekst om deze in lijn te laten zijn met de huidige ontwikkelingen. Ze heeft daarbij de initiële ideeën rondom een Europees leger om weten te buigen naar een tekst die beter past bij het strategische kompas. In deze werkgroep was een ander prominent discussiepunt het al dan niet beslissen met gekwalificeerde meerderheid over onderwerpen inzake het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid (GBVB), een wens van de burgers omdat zij dit zien als een manier om de besluitvorming efficiënter en sneller te maken. Ondanks de kritiek die hierop kwam, met name vanuit verschillende nationale parlementen, is dit onderwerp toch als aanbeveling opgenomen en is zelfs aanbevolen dit ook toe te passen op andere terreinen dan het GBVB.

Componentbijeenkomsten

Tijdens de zogenaamde 'componentbijeenkomsten', georganiseerd en voorgezeten door het betreffende EU-voorzitterschap, werden de delegaties vanuit de nationale parlementen bijgepraat door het EU-voorzitterschap en werd inbreng gecoördineerd en afstemming gezocht. Een poging van de component van het Europees Parlement om samen met de nationale parlementen een gezamenlijke verklaring op te stellen is niet gelukt.

Tijdens de componentbijeenkomsten hebben de leden meermaals gepleit voor het centraal stellen van de input van de burgers. Het lid Kamminga heeft in dit kader ook gerefereerd aan de uitkomsten van de burgerconsultatie die de Tweede Kamer digitaal heeft ondernomen. Daarbij heeft zij met name gewezen op het belang van transparantie en burgerbetrokkenheid, twee onderwerpen die door de Nederlandse burgerambassadeurs met name van belang werden geacht. Zij heeft zich tevens herhaaldelijk ingezet voor het aan laten sluiten van de aanbevelingen bij de competenties die de EU-instellingen hebben, en aangegeven dat verregaande overdracht van bevoegdheden naar EU-niveau (zoals op gezondheid, belastingen, defensie werd voorgesteld) in haar optiek niet wenselijk is.

Aanbevelingen uit de Conferentie

De Conferentie resulteerde in 49 aanbevelingen, die werden aangeboden aan het dagelijks bestuur van de conferentie en aan de voorzitters van de drie EU-instellingen⁴. Hieronder enkele van de meest opvallende aanbevelingen:

⁴ Voor alle voorstellen en aanbevelingen, zie het uitgebreide eindverslag op <https://futureu.europa.eu/?locale=nl>

Meest opvallende aanbevelingen van de 49 voorstellen uit de Conferentie

Gezondheid

- Versterk de weerbaarheid en kwaliteit van gezondheidssystemen en realiseer een recht op gezondheid
- Europese ruimte voor gezondheidsdata: gegevensuitwisseling
- Strategische autonomie geneesmiddelen en medische hulpmiddelen
- Europese Gezondheidsunie versterken: gezondheid zou een gedeelde bevoegdheid moeten zijn (dit betekent Verdragswijziging)

Europese democratie

- Verbeter burgerparticipatie
- Burgerassemblees, “jeugd-check” van wetgeving, digitale platforms
- Transnationale kieslijsten
- Recht van initiatief voor Europees Parlement
- Laat jongeren vanaf 16 jaar stemmen voor EP-verkiezingen

Buitenlandse Zaken

- Stemmen met gekwalificeerde meerderheid in het Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid

Economie / Financiën

- Transitie naar een duurzaam en veerkrachtig groeimodel / herziening van het Europees Semester, versterking concurrentievermogen van de EU en toekomstgericht financieel en fiscaal beleid
- De opwaartse sociale en economische convergentie verbeteren door bankenunie en de kapitaalmarktenunie te voltooien en een toekomstgerichte hervorming van de EMU door te voeren
- Harmoniseren en coördineren van belastingbeleid binnen EU-lidstaten om belastingontduiking en -ontwijking te voorkomen
- Invoering gemeenschappelijke heffingsgrondslag voor de vennootschapsbelasting of een minimaal effectief tarief
- Bedrijven belastingen laten betalen waar winst wordt gemaakt
- Verdere inzet gemeenschappelijke leningen

Transport

- Zorg voor hoogwaardige, moderne, groene en veilige infrastructuur en zorg voor (digitale) connectiviteit

Migratie

- Dublinsysteem vervangen door een juridisch bindend verdrag waarmee een eerlijke, evenwichtige en evenredige spreiding van asielzoekers wordt gewaarborgd

Landbouw

- Een eerlijk, duurzaam, veilig en milieuvriendelijk landbouwsysteem dat voedselzekerheid waarborgt en biodiversiteit en landschappen beschermt en herstelt

Energie

- Versterk Europese energiezekerheid, verminder energie afhankelijkheid (strategische autonomie) en zorg voor voldoende, betaalbare en duurzame energie

Digitale zaken

- Eerlijke toegang tot digitale infrastructuur en internet in de hele EU, digitale vaardigheden voor iedereen in de EU, goede

gegevensbescherming

- Meer EU-bevoegdheden om cybersecurity te garanderen

Milieu

- Zet in op een circulaire economie: verbeter het gebruik en beheer van materialen, verkort ketens, verminder afval, verduurzaam verpakkingen

Sociale zaken

- Eerlijkere en inclusieve arbeidsmarkt
- Wettelijk vastgelegde minimumlonen

Buitenlandse handel

- Versterkte ethische- en milieu dimensie van het handelsbeleid

Aanbevelingen EU-instellingen na Conferentie

Europees Parlement

Direct na de laatste plenaire sessie van de Conferentie over de Toekomst van Europa kondigde het Europees Parlement aan toe te willen werken naar een Conventie en Verdragswijziging⁵ en op 9 juni 2022 is hiertoe een resolutie aangenomen⁶. Volgens het EP is dit nodig vanwege de voorstellen om op verschillende terreinen de stemprocedure te wijzigen naar gekwalificeerde meerderheidsbesluitvorming in plaats van met unanimiteit, de bevoegdheden van de EU op gezondheid, energie, defensie en sociaal-economisch terrein te versterken en het EP het initiatiefrecht voor wetgeving te geven. Inmiddels zijn zes EP-rapporteurs bezig met een EP-breed verslag dat in het najaar ter stemming voorgelegd zal worden.

Europese Commissie

Op 17 juni heeft de Europese Commissie een mededeling⁷ gepubliceerd over de wijze waarop de Commissie vervolg kan geven aan de aanbevelingen uit de Conferentie. In hun analyse maken ze een onderscheid tussen bestaande initiatieven die betrekking hebben op de voorstellen, voorstellen die reeds gedaan zijn door de Europese Commissie maar nog bij het Europees Parlement of de Raad liggen, geplande acties waarmee uitvoering wordt gegeven aan de ideeën en nieuwe initiatieven die geïnspireerd zijn op de door de Conferentie gedane voorstellen.

De Europese Commissie zal naar verwachting tijdens de presentatie van de Staat van de Europese Unie door Voorzitter Von der Leyen op 14 september concrete vervolgacties aankondigen die binnen het bereik van de bevoegdheden van de Europese Commissie liggen. Gedacht wordt o.a. aan het beter betrekken van burgers bij toekomstige wetgeving en het beter communiceren over Europees beleid.

Om de deelnemers aan de Conferentie - met name de burgers - op de hoogte te houden van het vervolg, zal de Europese Commissie in het najaar van 2022 een zogenaamde 'feedback conferentie' organiseren. Tijdens dit evenement wil de Commissie ruimte geven voor de drie

⁵ <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220429IPR28227/treaty-review-necessary-to-implement-conference-proposals-parliament-declares>

⁶ <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/headlines/priorities/eu-toekomst-opvolging-conferentie/20220603IPR32122/parlement-start-proces-om-eu-verdragen-te-veranderen>

⁷ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/nl/IP_22_3750

instellingen om aan te geven hoe zij voor follow-up zorgen en om te zien wat de stand van zaken is ten aanzien van het vervolg.

Raad

Tijdens de Conferentie heeft de Raad geen inhoudelijk commentaar geleverd op de voorstellen. Men heeft daarentegen de activiteiten van de burgers gesteund en aangemoedigd en heeft kennisgenomen van de aanbevelingen, met het idee om na 9 mei te bepalen hoe vervolg te geven aan de resultaten van de Conferentie. Inmiddels heeft de Raad een voorlopige technische analyse⁸ opgesteld van de 49 voorstellen die gedaan zijn.

Op 9 mei hebben 13 lidstaten een non-paper opgesteld waaruit blijkt dat zij geen voorstander zijn van Verdragswijziging naar aanleiding van de uitkomsten van de Conferentie over de toekomst van Europa⁹. Zes andere lidstaten, waaronder Nederland, hebben enkele dagen later een non-paper opgesteld waarin aangegeven wordt dat men in principe open staat voor Verdragswijziging indien nodig en gezamenlijk geformuleerd.¹⁰

Tijdens de Europese Raad van 23-24 juni hebben de regeringsleiders aangegeven dat *‘[de] Europese Raad [nota neemt] van de voorstellen in het verslag over het resultaat van de Conferentie, dat aan de drie covoorzitters is voorgelegd. De Conferentie was een unieke gelegenheid tot samenwerking met de Europese burgers. De instellingen moeten voor een effectieve follow-up van dit verslag zorgen, binnen hun eigen bevoegdheidsgebieden en in overeenstemming met de Verdragen. De Europese Raad neemt er nota van dat in dit verband reeds werk is verricht. Hij wijst er nogmaals op dat de burgers moeten worden geïnformeerd over de follow-up van de in het verslag gedane voorstellen’*. Dit zal tijdens de bijeenkomsten van de Raad Algemene Zaken in het najaar van 2022 besproken worden¹¹.

Overige activiteiten rapporteurs

Gesprek EUZA met Europarlementariër en co-voorzitter van de Conferentie, Guy Verhofstadt

Op 22 februari 2022 is de commissie EUZA in gesprek gegaan met Europarlementariër en co-voorzitter van de Conferentie, Guy Verhofstadt.¹² Na een korte uiteenzetting van dhr. Verhofstadt over de opzet en doelen van de Conferentie was er een uitwisseling met de vijf aanwezige Kamerleden. Leden vroegen onder andere aandacht voor de bestending van aanbevelingen van burgers en de representativiteit van burgerpanels. Daarnaast kwamen enkele inhoudelijke aanbevelingen van burgers aan de orde ten aanzien van voedselzekerheid, monetair beleid en sociaal beleid.

Burgerconsultatie

Gezien de COVID-19 situatie was het lastig om fysieke gesprekken te voeren met burgers en jongeren, daarom hebben wij ervoor gekozen een brede burgerconsultatie uit te zetten om input op te halen van burgers over de toekomst van Europa. Dit in het kader van de tweede doelstelling van ons rapporteurschap: zichtbaarheid van de Conferentie vergroten en burgers uitnodigen hun mening over de EU te delen. Er zijn ruim 9.300 inzendingen ontvangen met

⁸ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10033-2022-INIT/nl/pdf>

⁹ <https://www.government.se/information-material/2022/05/non-paper-by-bulgaria-croatia-the-czech-republic-denmark-estonia-finland-latvia-lithuania-malta-poland-romania-slovenia-and-sweden/>

¹⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/05/13/bijlage-2-non-paper-conference-on-the-future-of-europe>

¹¹ Voor meer informatie, zie <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/conference-on-the-future-of-europe/>

¹² Voor meer informatie, zie Kamerstuk 35 982, nr. 2

input op uiteenlopende thema's. Wij hebben de commissie middels een rapportage geïnformeerd over de uitkomsten van de burgerconsultatie.¹³

Digitaal gesprek met commissie EUZA Eerste Kamer en Nederlandse burgerambassadeurs

Op 14 december 2021 ging rapporteur Kamminga samen met de leden van de commissie EUZA van de Eerste Kamer in gesprek met de vier Nederlandse burgerambassadeurs/jongerenvertegenwoordigers (Corsmit, Nijman, Van Halen-van der Sluis en Verhoeven).¹⁴ Het gesprek ging met name in op hun eerste ervaringen met de Conferentie. Daarnaast is hen gevraagd wat nodig is om de Conferentie te doen slagen.

Bezoek Europees burgerpanel Maastricht

Rapporteur Amhaouch heeft een bezoek gebracht aan het Europese burgerpanel in Maastricht, waar hij onder andere heeft gesproken met burgers uit de grensregio. Het Europees burgerpanel in Maastricht stond in het teken van de thema's EU in de wereld en Migratie.

Technische Briefing CoFE

Op 16 september 2021 heeft het ministerie van Buitenlandse Zaken in een technische briefing de opzet en doelen van de Conferentie over de Toekomst van Europa toegelicht aan de commissie Europese Zaken. Daarnaast werd ook de opzet van de nationale burgerconsultaties uiteengezet.

Kamminga

Sjoerdsma

Amhaouch

¹³ Het rapport over de burgerconsultatie is te vinden via: Bijlage bij Kamerstuk 35 982, nr. 4

¹⁴ Het gesprek is terug te kijken via: <https://www.youtube.com/watch?v=mS7yUym9H5g>

Bijlage 1 - gesprekspartners

Tijdens hun rapporteurschap hebben de rapporteurs onder andere gesproken met:

- Leverne Nijman, jongerenvertegenwoordiger
- Leah Corsmit, jongerenvertegenwoordiger
- Huub Verhoeven, burgerambassadeur Conferentie Toekomst Europa
- Ymare van Halen-van der Sluis, burgerambassadeur Conferentie Toekomst Europa
- Wepke Kingma, speciaal gezant Conferentie Toekomst Europa vanuit het ministerie van Buitenlandse Zaken
- Hélène Stergiou, dossierhouder Conferentie Toekomst Europa bij de Permanente Vertegenwoordiging.
- Sylvie Verhoef, rijkstrainee Conferentie Toekomst Europa op de PV
- Verschillende delegatieleden, met name van nationale parlementen maar ook van andere componenten.
- Richard Corbett, secretariaat Conferentie
- Guy Verhofstadt, co-voorzitter van de Conferentie
- Deelnemende Nederlandse leden van het Europees Parlement